

ΓΥΜΝΑΣΜΑΤΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
 Έπ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ποιμαντικές ασκήσεις

«Γνώρισε τὴν ἐνορία σου...», «γνώρισε τὸν ἑαυτὸ σου...», «γνώρισε τὸν ἅγιό σου...» εἶναι ἀσκήσεις ποὺ ἐπαναλαμβάνουμε κάθε χρόνο στὰ πλαίσια τοῦ μαθήματος τῆς Ποιμαντικῆς στὸ Πανεπιστήμιο. Ἐπειδὴ παρουσιάζουν εὐρύτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ποιμαντικὴ πράξη θελήσαμε, τὸ περιεχόμενό τους νὰ γίνῃ γνωστὸ μέσῳ τοῦ περιοδικοῦ σὲ ὅλους τοὺς κληρικούς, ὑποψηφίους κληρικούς καὶ λαϊκοὺς συνεργάτες τῆς Ἐκκλησίας.

Γιὰ τίς δύο πρώτες ασκήσεις ἔχουμε κάνει ἤδη λόγο σὲ προηγούμενα τεύχη τοῦ «Ἐφημερίου»¹. Οἱ ασκήσεις μάλιστα αὐτὲς ὄρθην εὐμενῆ ἀπήχηση στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ ὡς ἐρεθίσματα καὶ πρόκληση γιὰ ποιμαντικὰ γυμνάσματα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐφημέριους στὴν ἐνοριακὴ τους διακονία.

Μὲ τὴν ἐναρξὴ τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους κρίναμε σκόπιμο νὰ προσεγγίσουμε τὴν τρίτη «ποιμαντικὴ ἀσκηση» ἀπὸ τὴν ὁποία πολλὴ ὠφέλεια μπορεῖ νὰ προκύβῃ γιὰ ὅλους μας. Τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔτος ἄλλωστε κυριαρχεῖται ἀπὸ τίς μνήμες τῶν ἁγίων, οἱ ὁποῖοι συνοδεύουν τὸ πλοῖο τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἐπιβάτες του στὸ ἐτήσιο ταξίδι τους. Ἡ Ἐκκλησία μᾶς προσφέρει καθημερινὰ τὴν εὐκαιρία γνωριμίας μαζί τους. Οἱ ἀκολουθίες τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ ἕρθρου τί ἄλλο εἶναι ἀπὸ ἓνα πλησίασμα στὸν κόσμο τῶν ἁγίων καὶ μίᾳ φροντίδα —πρώτη τὸ πρωτὸ καὶ τελευταία τὸ βράδυ— νὰ κρατήσουμε τὴν μνήμη τους ζωντανή μέσα μας;

Ἡ Θεολογία καὶ ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη ὡς λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας δὲν παύει νὰ ἀναπτύσσῃ συνεχῶς τὴν ἀμφίδρομη κίνησή της ἀπὸ τὴν πράξη στὴν θεωρία καὶ ἀπὸ τὴν θεωρία στὴν πράξη καὶ νὰ διδάσκει μαθητεύουσα ἐν ἀσκήσει. Μία ἀπὸ τίς κύριες φροντίδες της εἶναι νὰ προσλαμβάνει κριτικὰ τὴν ποιμαντικὴν πράξη καὶ νὰ τὴν προβάλλῃ στὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ τὴν εὐρύτερη κοινωνικὴ ζωὴ.

Γνώρισε τὸν ἅγιό σου...

Ἡ πανεπιστημιακὴ αὐτὴ ἀσκηση στὴν ὁποία ἀναφερόμαστε σήμερα φέρει τὴν ὀνομασία: «Γνώρισε τὸν ἅγιό σου καὶ γνώρισέ του στοὺς ἄλλους». Ὡς ὑπότιτλο ἔχει: Ποιμαντικὰ στοιχεῖα τοῦ ἁγίου

ἢ τῆς ἁγίας τῆς ὁποίας φέρει τὸ ὄνομα². Πρόκειται γιὰ μίᾳ ἰδιότυπῃ διερεύνησιν τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου ἀπὸ ποιμαντικὴ ἀποψη. Μὲ τὸν θεωρητικὸ ἐξοπλισμὸ ποὺ ἔχουν πάρει ἢ παίρνουν οἱ φοιτητὲς στὰ μαθήματα τῆς Ἀγιολογίας καὶ τῆς Ποιμαντικῆς ἐπιχειροῦν νὰ προβάλλουν αὐτὴν τὴν ἐξελριστή διάσταση τῆς μορφῆς τοῦ ἁγίου τους.

Ἡ «ἐπιχείρηση» δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλῃ. Γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς «πλούσιους» σὲ πληροφορίες ἁγίους, πολλῶν φοιτητῶν τὰ ὄνόματα ἀναφέρονται σὲ ἁγίους ποὺ ἐλάχιστα στοιχεῖα γνωρίζουμε ἀπὸ τὸν βίο καὶ τὴν διδασκαλία τους («φτωχοὶ ἅγιοι»). Ἄλλοι πάλι φοιτητὲς ἔχουν ὄνόματα ποὺ δὲν περιλαμβάνονται στὸ ἐκκλησιαστικὸ ἡμερολόγιο. Σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις τοὺς παρέχεται ἡ δυνατότητα νὰ ἐπιλέξουν πρὸς διερεύνησιν τὸ ὄνομα τοῦ ἐρταζομένου ἁγίου τῆς ἡμέρας τῶν γενεθλίων τους. Εἶναι γνωστὴ ἄλλωστε παλαιὰ χριστιανικὴ συνήθεια νὰ ὀνομάζον τὸ παιδί μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου ποὺ ἢ μνήμη του συνέπιπτε τὴν ἡμέρα τῆς γεννήσεώς του³.

Ἄλλες ἀπορίες, ποὺ υποβάλλονται συνήθως ἐστὶν ἀνατίθενται οἱ φροντιστηριακὲς ἐργασίες, ἀναφέρονται στὸν τρόπο ἐπεξεργασίας ὀνομάτων ποὺ γιορτάζουν σὲ δεσποτικὲς, θεομητορικὲς ἢ ἄλλες ἑορτὲς (Χρήστος, Σωτὴρ, Εὐάγγελος, Ἀναστάσιος, Μαρίας, Δέσποινα, Ἀπόστολος μ.κ.). Γιὰ τίς περιπτώσεις αὐτὲς δίδονται οἱ ἀνάλογες ὁδηγίες ἔτσι ὥστε ὁ φοιτητὴς νὰ μπορεῖ νὰ θῆναι τὰ ἀνάλογα ποιμαντικὰ μνημόνια τῆς ἀντίστοιχης ἑορτῆς (Χριστουγέννων, Μεταμορφώσεως, Εὐαγγελισμοῦ, Θεοφανείων, Πάσχα, Κοιμήσεως καὶ Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου) ἢ στοιχεῖα γιὰ μίᾳ ὀρθῇ ποιμαντικῇ προετοιμασίᾳ δική του καὶ τῶν πιστῶν ἐν ἔψει τῆς προσεγγίσεως αὐτῶν τῶν ἑορτῶν⁴.

Παραλλαγή στὸ εἶδος τῆς «ποιμαντικῆς ἀσκήσεως» μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἡ περιγραφή τῶν ποιμαντικῶν στυπῶν μᾶς σωστὰ προετοιμασμένης πανηγύρεως στὴ μνήμη ἐνὸς συγκεκριμένου ἁγίου, στὴν ὁποία παρατηρεῖται πολυπληθὴς συγκέντρωση καὶ κομμοσυρροὴ εὐλαδῶν προσκυνητῶν.

Τρόπος καὶ στόχοι τῆς ἐπεξεργασίας

Ἡ πρωταρχικὴ πάντως φροντίδα τοῦ φοιτητῆ ἔγκειται, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Μηναίου καὶ ἄλλων βοηθη-

μάτων, να εντοπίσει τα στοιχεία εκείνα που προβάλλουν την ποιμαντική δραστηριότητα του αγίου του. Να αναλύσει, δηλαδή, το συναξάρι, τον κανόνα και τους λοιπούς υμνους υπό το πρίσμα που αναφέραμε και να δώσει συγκεκριμένα παραδείγματα.

Κύριος, βέβαια, στόχος αυτής της άσκησης παραμένει να ασκηθεί ο ίδιος ο φοιτητής στην οικειότητα με τον άγιο του ώστε να μπορέσει να προσοικειωθεί όλες τις αρετές του και να τον δει ως πρότυπο μιμήσεως και ακολουθίας. Για πολλούς φοιτητές μας αυτή τους ή έπαφή με τον άγιο είναι μία ευχάριστη έκπληξη. Πολλοί δημολογούν ότι για πρώτη φορά τους δίνεται αυτή η ευκαιρία να «γνωρίσουν» σε βάθος τον προσάτη τους άγιο και να ποιμανθούν απ' αυτόν στην καθημερινή τους ζωή. Αυτή η ενεργοποίηση της παρουσίας των αγίων στη ζωή μας ανοίγει ξαφνικά μία νέα διάσταση σ' αυτό που αποκαλούμε κοινωνία των αγίων και επικοινωνία της στρατευομένης με την θριαμβεύουσα Έκκλησία.

Οι φοιτητές δεν γίνονται όμως κοινωνοί μόνον του βίου του δικού τους αγίου, αλλά και των αγίων των άλλων συμφοιτητών και συμφοιτητριών τους γιατί δίνεται η ευκαιρία να ακούσουν στην τάξη ή να διαβάσουν μόνοι τους και τις υπόλοιπες φροντιστηριακές εργασίες που αναφέρονται στο ίδιο αντικείμενο.

Πολλαπλή ωφέλεια

Με τον τρόπο αυτό οι φοιτητές μας αποκομίζουν πολλά ωφέληματα για την ποιμαντική τους δραστηριότητα από τα ποιμαντικά πρότυπα των αγίων. Όπως γνωρίζουμε, μία από τις βασικές προϋποθέσεις του ποιμαντικού έργου είναι και τα πρότυπα που ακολουθούμε κατά την άσκησή του (το πρότυπο π.χ. του Καλού Ποιμένου, ποιμαντικές υποθήκες μεγάλων Πατέρων της Έκκλησίας μας, παραδείγματα Επισκόπων και Πρεσβυτέρων που αγίασαν, Γερόντων κ.λπ.).

Συνειδητοποιούν εξάλλου οι φοιτητές την δυνατότητα μιας άμεσης διαπομπάνσεως δικής τους από τους αγίους που φέρουν το όνομά τους και την ανάγκη να μεταφέρουν αυτήν την εμπειρία τους και σ' εκείνους για τους οποίους φέρουν μία άμεση ποιμαντική ευθύνη στην ένορσία, στο σχολείο και σε άλλα ποιμαντικά περιβάλλοντα.

Είναι γνωστό, ότι πολλοί ιερείς χαρίζουν στους γονείς την ημέρα της βαπτίσεως των παιδιών τους τον βίο του αγίου στο όνομα του οποίου βαπτίσθηκαν. Άλλοι κληρικοί, που γνωρίζουν από πριν το όνομα, έτοιμάζουν μία βραχύτατη προσλαλιά στην οποία φροντίζουν να τονίσουν χαρακτηριστικά σημεία του βίου του αγίου ή της αγίας ως εσχές προς μίμηση. Θεολόγοι καθηγητές, στο μάθημα των Θρησκευτικών, προσκαλούν τους μαθητές τους να μελετήσουν τον βίο του αγίου τους.

Γνωρίζω την περίπτωση νεαρής δασκάλας του δημοτικού που ξεκινάει την ημέρα στην τάξη ψάλλοντας

μαζί με τα παιδιά και εξηγώντας μετά το απολυτήριο του έορταζόμενου αγίου, ιδιαίτερα τις ημέρες που έχει στην τάξη παιδάκια που γιορτάζουν. Η προσφορά ενός μικρού δώρου μάλιστα και το κέρασμα που ακολουθεί εκ μέρους του μαθητή στους συμμαθητές του επισημοποιεί το γεγονός με υπόμνηση εκ μέρους της δασκάλας ότι η μνήμη του αγίου οδηγεί και υποχρεώνει σε μίμηση του αγίου.

Τελειώνοντας θα ήθελα να υπενθυμίσω, έντελώς συνειρμικά, πόσο ευχάριστο άκουσμα είναι για όλους μας, όταν, στο πρωινό δελτίο των έπτά (ΕΡΤ 1), ο εκφωνητής αρχίζει την μετάδοσή των ειδήσεων λέγοντας άμέσως μετά τον χαιρετισμό του προς τους άκροατές, ότι «σήμερα... η Έκκλησία μας τιμά την μνήμη του αγίου ή της αγίας» αναφέροντας το συγκεκριμένο όνομα. Όπως και να το κάνουμε είναι και αυτό μία εϊδηση, που παρουσιάζει ενδιαφέρον... για να μεταδίδεται και να μὴν ξεφινιάζει.

Άσφαλώς, όλες αυτές οι ενέργειες που αναφέραμε πιο πάνω δεν είναι οι μόνες δυνατές συνέπειες από μία πανεπιστημιακή ποιμαντική άσκηση. Σημειώθησαν απλώς σάν ελάχιστες προκλήσεις για να δειχθεί η άμεση σύνοδη της πανεπιστημιακής διδασκαλίας με τη ζωή, που τελικά προϋποθέτει την μεσιτεία και την μεσολάβηση των αγίων του Θεού, για να γίνει σώζουσα ποιμαντική πράξη.

1. Βλ. Περιοδικό «Ο Έφημέριος» 1986, σ. 271 - 274 328 - 329.

2. Για τη σημασία του ονόματος βλ. πρόχειρα το λήμμα «ονοματοθεσία», γραμμένο από τον Σπυρ. Γ. Μακρή στην Θρησκευτική και Ηθική Έγκυκλοπαίδεια (Θ.Η.Ε.) τ. 9 (1966) στ. 926-928 και τις σ. 407 - 409 του έργου του Πρωτοπρεσβυτέρου Κ. Ν. Καλλινίκου, «Ο Χριστιανικός ναός και τα τελούμενα εν αὐτῷ», Ἀθήναι, Ἐκδόσεις Χριστιανικοῦ Βιβλίου, 1958. Ὁραϊστάτες σελίδες ἐπὶ τοῦ θέματος θεμελιωμένες πατερνικά ἔχει ἀφιερῶσει στὸ ὑπὸ ἐκδόσῃ ἔργο του γιὰ τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος ὁ Ἱερομόναχος Γρηγόριος ἀναφερόμενος στὴς προβαπτισματικὰς τελετὰς. Βλ. ἐπίσης σχετικὰς ἀπόψεις τοῦ Ἀν. Καθηγητοῦ Παν. Ἰ. Μπούμη στὸ Περιοδικὸ «Πάντα τὰ Ἐθνη», Β' Τρίμηνο 1987, τεῦχος 22, σ. 8-9. Πρὸς, καὶ διήγησιν γιὰ τὸ τί ὀνόματα ἔδινε στὰ παιδιὰ ποὺ βάπτιζε «Ο Ἅγιος Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης» στὴν ὁμώνυμη ἐκδόσῃ τοῦ Ἱεροῦ Ἡουχαστηρίου Μοναζουσῶν «Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης 1987, σ. 22-25, 65-66.

3. Θ.Η.Ε. τ. 9 (1966) στ. 928.

4. Για την ποιμαντική διάσταση και «επιμετάλευση» των έορτών βλ. Α. Μ. Σκαυροπούλου, Στιγμιότυπα και περιπλανήσεις... τόμος 2, Ἀθήνα 1984, σ. 9-49 και Μορφές ποιμαντικής διακονίας, Ἀθήνα 1986, σ. 79 - 106.

Για ό,τι άφορά στον «ΕΦΗΜΕΡΙΟ» πρέπει να απευθύνεσθε στη Διεύθυνση του Περιοδικού «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», όδός Ἰωάννου Γεργαδίου 14, 115 21 Ἀθήνα — Τηλ. 72.18.308.